

EUIPO

EUROPOS SĄJUNGOS
INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TARNYBA

www.euiipo.europa.eu

2020 M. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISIŲ PAŽEIDIMŲ PADĖTIES ATASKAITA

Intelektinės nuosavybės teisių svarba, pažeidimai ir
kova su klastojimu ir piratavimu

SANTRAUKA

2020 m. birželio mėn.

Ižanga

Kad nusikaltimai intelektinės nuosavybės srityje nėra nusikaltimai be nukentėjusiųjų, įrodyta jau prieš daugelį metų. Šiuos įrodymus dar kartą patvirtina ši naujausia padėties ataskaita, kurioje aprašomi keli svarbiausi Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) stebėsenos centro atlikti moksliniai tyrimai.

Šioje ataskaitoje pabrėžiama intelektinės nuosavybės teisių svarba ES ekonomikai, taigi ir bet kokiam atsigavimui po COVID-19 krizės, užklupusios pirmąjį 2020 m. pusmetį ir galinčios turėti ilgalaikių padarinių.

Vienas iš intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimų, atliktas kartu su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, apima vaistų klastojimą – bene beširdiškiausią klastojimo veiklą. Šis tyrimas dar labiau išryškino grėsmę visuomenei.

Suklastoti vaistai, vaikų žaislai ir kosmetika yra tik kelios probleminės sritys, tačiau yra nematomų pavojų, būdingų visiems nusikaltimams intelektinės nuosavybės srityje, ir jie neapsiriboja prarastomis darbo vietomis teisėtose pramonės šakose ir žala valstybės biudžetui.

Nusikaltimai intelektinės nuosavybės srityje nusikaltėliams atrodo palyginti nerizikinga veikla, papildanti kitų rūšių organizuotus nusikaltimus. Kartu su Europolu parengtoje ataskaitoje pateikiami konkrečių atvejų tyrimai, parodantys tokių nusikaltimų ryšį su pinigų plovimu, dokumentų klastojimu, elektroniniais nusikaltimais, finansiniu sukčiavimu, narkotikų gamyba ir prekyba.

Darosi vis aiškiau, kad, atsižvelgiant į žalą, daromą vartotojų sveikatai ir saugai bei aplinkai, taip pat į nusikaltimų intelektinės nuosavybės srityje sąsajas su kitais nusikaltimais, būtina imtis skubių ir suderintų tarptautinių veiksmų.

Visa visuomenė yra nusikaltimų intelektinės nuosavybės srityje auka, ir ši ataskaita dar kartą parodo, kad užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių gynimą turi būti vienas iš ES prioritetų kovoje su organizuotu nusikalstamumu.

Christian Archambeau

EUIPO vykdomasis direktorius

Santrauka

Šioje ataskaitoje pateikiamos išvados iš Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų stebėsenos centro (Stebėsenos centras) pastaraisiais metais atliktų tyrimų apie intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų ES mastą, apimtį ir ekonominius bei neekonominius padarinius. Joje pateikiami ir aptariami intelektinės nuosavybės teisių ES ekonomikoje sukuriamos ekonominės vertės įrodymai, kiek plačiai naudojamos šios vertės teikiamais pranašumais, pažeidimų mechanizmai, taikomi siekiant pasisavinti šią vertę, ir atsakomosios priemonės, taikomos sprendžiant šias problemas. Remiantis Europolo (Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūros) išnagrinėtais atvejais, taip pat pabrėžiamas organizuotų nusikalstamų grupių (ONG) dalyvavimas.

EUIPO ir Europos patentų tarnybos (EPT) 2019 m. atliktas tyrimas parodė, kad intensyvaus naudojimosi intelektinės nuosavybės teisėmis sektoriai ES ekonomikoje sukuria apie 45 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP) ir 29 proc. darbo vietų (dar 10 proc. sukuria minėtas pramonės šakas prekėmis ir paslaugomis aprūpinančiuose sektoriuose). Šie sektoriai užtikrina didžiąją ES prekybos su likusiu pasauliu dalį, jiems tenka 96 proc. prekių eksporto iš ES. Šių sektorių darbuotojų atlyginimai 47 proc. didesni nei kitų. Panašu, kad intensyvaus naudojimosi intelektinės nuosavybės teisėmis sektoriai finansų krizę išgyveno geriau nei kiti ekonomikos sektoriai, kaip rodo išaugusi jų darbo vietų ir BVP dalis, palyginti su ankstesniu 2016 m. tyrimu. Kiek tai susiję su atskiromis įmonėmis, 2019 m. paskelbtas sparčiai augančių mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) tyrimas, taip pat atliktas bendradarbiaujant su EPT, parodė, kad intelektinės nuosavybės teisėmis besinaudojančių MVĮ augimo tikimybė ateinančiais metais didesnė nei kitų įmonių.

Intelektinės nuosavybės teisių vertė didelė, todėl tokių teisių pažeidimas yra pelninga nusikalstama veikla, kuriai būdinga palyginti maža nusikaltimo išaiškinimo ir kaltininkų nubaudo rizika. ONG aktyviai dalyvauja klastojimo ir piratavimo nusikaltimuose, o **nusikaltimai intelektinės nuosavybės srityje** dažnai vykdomi lygiagrečiai su kitų rūšių nusikaltimais, pavyzdžiui, pinigų plovimu, prekyba žmonėmis ir kartais priverstiniu darbu, kaip nurodyta dviejose bendrose Europolo ir EUIPO ataskaitose – 2019 m. nusikalstamumo intelektinės nuosavybės srityje grėsmės vertinimo ataskaitoje (kurioje nurodytas vienas su teroristine organizacija susijęs atvejis ES) ir 2020 m. birželio mėn. paskelbtoje ataskaitoje dėl įvairiarūšio nusikalstamumo. Tobulėjant technologijoms, plėtojant prekių platinimo grandinę ir didėjant klastojamų prekių įvairovei, ONG veikimo būdai tampa vis sudėtingesni.

Klastotojų sukurtame verslo modelyje platinant produktus ir skatinant neteisėto skaitmeninio turinio platinimą bei naudojimą plačiai naudojamas internetas.

Remiantis 2019 m. EUIPO ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) atlikto tyrimo duomenimis, 2016 m. intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai tarptautinėje prekyboje galėjo siekti net 3,3 proc. pasaulio prekybos. Suklastotos prekės sudaro iki 6,8 proc. ES importo (121 mlrd. EUR per metus). Abu šie rodikliai yra žymiai didesni nei 2016 m. šių dviejų organizacijų atliktame tyrime paskelbti duomenys, o tai rodo, kad pastaraisiais metais problema tapo dar opesnė.

Atlikusi ne vieną sektoriaus tyrimą EUIPO apskaičiavo, kad dėl klastojimo 11 ES sektorių (tiesiogiai analizuojamose pramonės šakose ir susijusiose tiekimo grandinėse) patyrė pardavimo nuostolį. 2013–2017 m. šie nuostoliai sudarė daugiau kaip 83 mlrd. EUR per metus. Be to, teisėtas verslas prarado per 671 tūkstantį darbo vietų, o valstybės narės kasmet negavo 15 milijardų eurų mokestinių pajamų.

Kad ir kokia didelė ši žala ekonomikai, suklastotų prekių padaryta žala visuomenės sveikatai, vartotojų saugai ir aplinkai, be abejonės, dar rimtesnė. 2020 m. kovo mėn. EUIPO ir EBPO paskelbė bendrą suklastotų vaistų tyrimą, iš kurio matyti, kad padirbinėjami ne tik „sveikai gyvensenai“ skirti preparatai, bet ir vaistai sunkioms ligoms gydyti, įskaitant antibiotikus ar vaistus vėžiui arba širdies ligoms gydyti, o tai gali turėti mirtinų pasekmių tuos vaistus vartojantiems pacientams. Po COVID-19 pandemijos protrūkio 2019 m. pabaigoje ir vėlesnio jos plitimo visame pasaulyje klastotojai ėmėsi padirbinėti tyrimų rinkinius ir asmenines apsaugos priemones ir, institucijoms dar net nepatvirtinus gydymo būdų, klastoti vaistus, kurie tariamai išgydo šią ligą¹.

Išanalizavusi visos ES rinkos priežiūros institucijų (RPI) duomenis, EUIPO taip pat oficialiai aprašė pavojus sveikatai ir saugai, kuriuos kelia suklastoti gaminiai, kaip antai žaislai, drabužiai, elektros prietaisai ir kitos plataus vartojimo prekės. Šie pavojai apima pavojingų cheminių medžiagų ir toksinų poveikį, galintį sukelti ūmią ar ilgalaikę žalą sveikatai, užspringimą, elektros smūgį, gaisrą ir įvairius sužalojimus. Kai kurios klastotės, pavyzdžiui, padirbti pesticidai, gali pridaryti žalos tiek ūkininkams, kurie juos naudoja savo pasėliams tręšti, tiek vartotojams, kurie vartoja pagamintą produkciją.

Be suklastotų prekių pasiūlos ir piratinio turinio, EUIPO taip pat ištyrė paklausos aspektą, t. y. ES piliečių požiūrį į intelektinės nuosavybės teises ir polinkį vartoti prekes, pagamintas pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises. Pirkti suklastotas prekes ir nelegaliai naudotis autorių teisių saugomu turiniu vartotojus skatina mažesnės kainos, lengvas prieinamumas ir manymas, kad pirkti tokias prekes priimtina. Ypatingą dėmesį skiriant jaunimui, 2019 m. paskelbta atnaujinta intelektinės nuosavybės ir jaunimo rodiklių suvestinė, iš kurios matyti, kad, palyginti su 2016 m. duomenimis, ES jauni žmonės mažiau linkę vartoti piratinį skaitmeninį turinį, tačiau šiek tiek labiau – suklastotas prekes.

Atsižvelgdama į šiuos aspektus EUIPO kartu su viešaisiais ir privačiais partneriais taiko ir remia įvairius veiksmus, padedančius spręsti šias problemas. Šie veiksmai apima informacijos apie kintančią pažeidimų padėtį teikimą teisių turėtojams, darbą su Europolu rengiant platesnio masto atsakomuosius veiksmus kovoje su nusikaltimais intelektinės nuosavybės srityje, visų pirma prisidedant prie specializuoto Europolo nusikaltimų intelektinės nuosavybės srityje padalinio finansavimo, pagalbą rengiant teisėsaugos pareigūnus visoje ES bendradarbiaujant su CEPOL (Europos Sąjungos teisėsaugos mokymo agentūra) ir Eurojustu (Europos bendradarbiavimo baudžiamosios teisenos srityje agentūra), paramą Europos Komisijai sprendžiant suklastotų prekių tiekimo trečiosiose šalyse klausimą. Intelektinės nuosavybės teisių gynimo portalas – tai unikali platforma teisių turėtojams ir teisėsaugos institucijoms saugiai keistis informacija, rinkti duomenis apie šių teisių gynimą, kad būtų galima atlikti tolesnę analizę, taip pat teikti informaciją apie trečiųjų šalių padarytus pažeidimus bei Europos Komisijos veiklą su intelektine nuosavybe susijusių nusikaltimų srityje. EUIPO taip pat inicijavo darbus naujų technologijų, kurios galėtų būti labai svarbios kovoje su pažeidimais, srityje, taip pat bendradarbiavimą su tarpininkais, pavyzdžiui, elektroninėmis prekyvietėmis, siekdama pagerinti intelektinės nuosavybės apsaugą internete.

Intelektinės nuosavybės teisių gynimo srityje ES ir pasaulinio masto operacijas koordinuoja Europolas, OLAF (Europos kovos su sukčiavimu tarnyba) ir INTERPOLAS, o operacijas vykdo atskirų valstybių narių vykdymo užtikrinimo institucijos.

Vykdymo užtikrinimo veikla visų pirma siekiama sumažinti prekių ir paslaugų, kuriomis pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, pasiūlą. Kita problemos pusė yra paklausa. EUIPO, bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir privačiais bei pilietinės visuomenės partneriais, siekia didinti piliečių informuotumą apie intelektinės nuosavybės svarbą ir būtinybę ją gerbti šiomis priemonėmis:

(¹) Europolas stebi padėtį ir 2020 m. balandžio mėn. paskelbė ataskaitą „Viruso rinkodara – klastojimas, standartų neatitinkančios prekės ir nusikaltimai intelektinės nuosavybės srityje per COVID-19 pandemiją“. Paskelbta adresu: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/report_covid_19_-_viral_marketing_counterfeits.pdf.

- darbo sritis „Intelektinė nuosavybė švietime“, skirta integruoti intelektinės nuosavybės temą į mokyklų mokymo programas visais lygmenimis;
- informavimo veikla, pvz., iniciatyva „Ideas Powered“ arba žiniasklaidos kampanijos, kaip antai šios ataskaitos viešinimo kampanija, pagrindinį dėmesį skiriant vartotojų švietimui apie suklastotų prekių keliamus pavojus;
- vartotojų informavimas apie galimybes teisėtai naudotis skaitmeniniu turiniu per portalą *agorateka*;
- programa AUTHENTICITY – kuriamas Europos miestų, pasiryžusių skatinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugos svarbos suvokimą, tinklas.

2020 M. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISIŲ PAŽEIDIMŲ PADĖTIES ATASKAITA

Intelektinės nuosavybės teisių svarba,
pažeidimai ir kova su klastojimu ir
piratavimu

2020 m. birželio mėn.